

بررسی دیدگاه‌های پژوهشگران و مسؤولین نشریات علوم پزشکی ایران در خصوص شرایط و تعریف نویسنده و اصول اخلاقی مربوطه در انتشار مقالات علوم پزشکی

دکتر طاهره فلاح^۱، دکتر علی اکبری ساری^{۲*}، دکتر علی اکبر حق دوست^۳، دکتر کاظم زنده دل^۴، دکتر محمد واسعی^۵

۱- کمیسیون نشریات علوم پزشکی کشور، معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۲- گروه علوم مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشکده بهداشت و مرکز تحقیقات بهره‌برداری از دانش سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران ۳- مرکز تحقیقات فیزیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان ۴- مرکز تحقیقات سرطان، انستیتو کانسر ایران، دانشگاه علوم پزشکی تهران ۵- دپارتمان اپیدمیولوژی و آمار حیاتی، انستیتو کارولینسکا، سوئد ۶- گروه پاتولوژی بیمارستان شریعتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران * نویسنده مسؤول: تهران، خ انقلاب، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشکده بهداشت، گروه علوم مدیریت و اقتصاد سلامت. تلفن و نمابر: ۸۹۸۹۱۲۹ پست الکترونیک: akbarisari@tums.ac.ir

دریافت: ۸۸/۸/۶ پذیرش: ۸۹/۲/۱۴

چکیده

مقدمه: با توجه به رشد پرشتاب پژوهش در علوم پزشکی، رعایت اصول اخلاقی در انجام طرح‌ها و انتشار نتایج پژوهش‌ها و به خصوص حقوق مربوط به نویسندگان جایگاه ویژه‌ای یافته است. در این مطالعه دیدگاه محققین و مسؤولین نشریات علوم پزشکی، مورد بررسی قرار گرفت.

روش کار: در این تحقیق، پرسشنامه‌ای توسط پست الکترونیک به محققین و سردبیران مجلات علوم پزشکی کشور ارسال شد و سؤالاتی در خصوص تعریف نویسنده، میزان رعایت اصول اخلاقی در تعیین نویسندگان، دلایل مهم زیر پا گذاشتن آنها و بهترین راهکارهای اصلاحی پرسیده شد.

یافته‌ها: از بین ۱۱۲ پاسخ رسیده، ۵۲٪ افراد با تعریف ارائه شده توسط کمیته سردبیران مجلات علوم پزشکی دنیا در مورد شرایط نویسندگی موافق بودند و آن را برای ایران نیز کاربردی می‌دانستند. به نظر آنها در کمتر از ۵۰٪ مقالات ایرانی این تعریف به صورت کامل رعایت می‌شود. منفعت‌طلبی نویسندگان (۷۱٪)، فشارها و معذوریت‌های محققین و دانشجویان نسبت به مسؤولین مراکز و استادان راهنما (۵۰٪)، و عدم آشنایی با اصول و قوانین مربوطه (۴۵٪) مهم‌ترین علل عدم رعایت اصول و شرایط استاندارد نویسندگی بود. بیشترین جرمه انتخابی تذکر کتبی و سپس عدم برخورداری از مزایای مادی و معنوی مقاله عنوان شد. همچنین ابلاغ قوانین و آیین‌نامه‌های مربوطه (۵۲٪)، برنامه‌های آموزشی (۳۹٪) و اقدامات پیشگیرانه (۳۹٪) به عنوان مهم‌ترین راهکارهای پیشنهادی برای کاهش خطاها بودند.

نتیجه‌گیری: اکثر محققین و صاحب‌نظران کشور رعایت تعاریف استاندارد بین‌المللی را ضروری و مناسب می‌دانند. با وضع قوانین، استفاده از ابزارهای تشویقی و تنبیهی مناسب و توسعه فعالیت‌های آموزشی می‌توان زمینه‌های بروز چنین تخلفاتی را به حداقل رساند.

کلواژگان: نویسندگی، اخلاق، انتشارات، پژوهش، هم‌تراز داوری

مقدمه

به صورت گروهی و با همکاری و مشارکت محققین مختلف انجام می‌شود (۱). موضوع اخلاق در پژوهش خصوصاً مسائلی مربوط به اصول چاپ و نشر یافته‌ها، در ایجاد فضای امن و سالم تحقیق، نقش بسیار مؤثری دارد و از موارد مهمی است که ممکن است مورد سوء استفاده قرار گیرد. برای ایجاد چنین فضای سالم و امنی قوانین، استانداردها و راهنماهای اخلاقی تدوین شده است که لازم است محققین با آگاهی کامل آنها را

پژوهش‌های علمی محور توسعه و عامل مهمی در رشد و ارتقاء دانش و جایگاه محققین می‌باشند. دانشگاه‌ها، مؤسسات تحقیقاتی و محققین همواره برای به دست آوردن جایگاه والای علمی تلاش‌های گسترده‌ای انجام می‌دهند و انتشار مقاله از مهم‌ترین معیارهای ارزیابی آنها می‌باشد. در این میان همزمان با افزایش گستره و عمق فعالیت‌ها، امکان سوءاستفاده در این بازار پررونق نیز فراهم می‌گردد؛ به ویژه آنکه اکثر این تحقیقات مجله پژوهشی حکیم

(۱۱-۶). به نظر می‌رسد تاکنون در ایران در ارتباط با این موضوع مطالعه‌ای انجام نشده است و اطلاعی از میزان دانش و نگرش محققین در خصوص اصول نویسندگی و رعایت آن وجود ندارد. هدف این تحقیق آن است تا میزان کاربردی بودن تعریف بین‌المللی نویسندگی در مقالات علمی و همچنین میزان رعایت ضوابط مذکور و دلایل اصلی تخلف از آن را بین محققین علوم پزشکی بررسی نماید. با توجه به اهمیت این موضوع اطلاع از دانش و نگرش جامعه علمی می‌تواند مسؤولین ذیربط را در سیاست‌گذاری و انجام مداخله‌های مربوطه راهنمایی کند. در این تحقیق علاوه بر موارد ذکر شده، پیشنهادات محققین در مورد نحوه پیشگیری از بروز تخلفات و همچنین تبیهات و تدابیری که برای جلوگیری از بروز آن می‌بایست اتخاذ گردد نیز بررسی شده است.

روش کار

با استفاده از شاخص‌هایی که توسط کمیته سردبیران نشریات علوم پزشکی دنیا برای تعریف نویسنده مقاله ارایه شده است پرسشنامه‌ای شامل ۵ سؤال به شرح زیر طراحی گردید: میزان موافقت با تعریف ارایه شده و قابل اجرا بودن آن در کشور، میزان رعایت شدن آن، دلایل عدم رعایت آن، راه کارهای مؤثر برای رعایت بیشتر آن و جریمه‌های پیشنهادی برای افرادی که آن را رعایت نکنند. دو سؤال شامل دلایل احتمالی تخلف و همچنین راه کارهای اصلاحی، به شکل شبکه^۵ طراحی شد. ضمناً در ابتدای پرسشنامه معیارهای تعریف نویسنده (ارایه شده توسط ICMJE) همراه با توضیحات مکمل گنجانده شده بود. بر اساس برآوردهای اولیه مدت زمان پاسخ به پرسشنامه حدود ۱۰ تا ۱۵ دقیقه تخمین زده شد و پاسخ‌دهندگان می‌توانستند در برخی از سؤالات بیش از یک پاسخ را انتخاب نمایند. پرسشنامه پس از بازبینی و اصلاح توسط گروه تحقیق به صورت نهایی تدوین شد. سپس توسط دبیرخانه کمیسیون نشریات علوم پزشکی واقع در معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت از طریق ایمیل برای ۱۳۰ نفر از محققین و سردبیران نشریات علوم پزشکی کشور که پست الکترونیک آنها در دسترس بود ارسال شد و از آنها درخواست شد با تکمیل پرسشنامه نظرات خود را ارسال نمایند. برای افزایش میزان بازگشت پاسخ‌ها، پیگیری لازم از طریق ایمیل صورت گرفت. در نهایت پاسخ‌های دریافتی به صورت توصیفی توسط نرم‌افزار Microsoft Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

رعایت نمایند. جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر در انجام پژوهش و تولید علم گام‌های بلندی برداشته است. در سال ۲۰۰۶ ایران از نظر تعداد مقاله منتشر شده در ISI (Web of Science) در میان کشورهای اسلامی بعد از ترکیه در مکان دوم ایستاد (۲). همچنین تعداد مجلات علمی-پژوهشی علوم پزشکی کشور طی سال‌های اخیر به ۱۶۳ عدد افزایش یافته است (۳). بنابراین با توجه به رشد پرشتاب تولیدات علمی ایران و همچنین پیشینه غنی علمی، فرهنگی و اسلامی کشور، تدوین و رعایت اصول اخلاق در پژوهش اهمیت مضاعفی پیدا می‌کند. ذکر منابع و استفاده صحیح از نتایج دیگران، صحت و دقت یافته‌های ارایه شده، رعایت امانت‌داری در بیان یافته‌ها، اقتباس از دیگران، انتشار مکرر یک مقاله و همچنین بحث مهم نویسندگان و ترتیب ذکر نام مؤلفین واقعی مقاله از نکات حایز اهمیت در این رابطه می‌باشد (۴). در ارتباط با موضوع شرایط نویسندگی و ترتیب ذکر نام مؤلفین مقاله، کمیته سردبیران مجلات علوم پزشکی دنیا^۱ از سال ۱۹۸۵ "معیارهای تعریف نویسنده"^۲ را بنا نهاد (۵) که در بسیاری از نشریات پزشکی اجرا شده است (۹-۶). این کمیته در سال ۲۰۰۸ تعریف نویسنده را به شرح زیر ارایه نمود: ۱- مشارکت قابل توجه در ارایه ایده و طراحی مطالعه یا جمع‌آوری داده یا تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها؛ ۲- تهیه پیش‌نویس مقاله و یا بازنگری و نقد آن از نظر علمی؛ ۳- تایید نهایی مقاله‌ای که برای انتشار ارسال می‌شود (۴).

از نظر این کمیته نویسندگان مقاله باید تمام شرایط فوق را داشته باشند و فعالیت در یک و یا حتی دو مورد به تنهایی حق نویسندگی برای افراد ایجاد نمی‌کند. بنابراین افزودن افرادی که نقشی در انجام تحقیق و یا تدوین مقاله نداشته‌اند به عنوان مهمان در انتشار مقاله^۳ غیراخلاقی می‌باشد. همچنین حذف نام فرد یا افرادی که دارای شرایط نویسندگی فوق می‌باشند و یا به عبارتی نویسنده پنهان^۴ نیز از نظر اخلاقی مذموم می‌باشد. به علاوه نویسنده اول و نویسنده مسؤول بودن و سایر مباحث مربوط به ترتیب نویسندگان، از موضوعات چالش برانگیزی است که پرداختن به آن اهمیت دارد. تحقیقات انجام شده در کشورهای مختلف نشان داده است بسیاری از نویسندگان با تعریف فوق آشنایی کافی ندارند (۶ و ۸)، به نحوی که میزان اطلاع آن‌ها از این موضوع بین ۲۶ تا ۴۴٪ گزارش شده است

¹ International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE)

² Authorship criteria

³ Guest author

⁴ Ghost author

⁵ Grid

نتایج

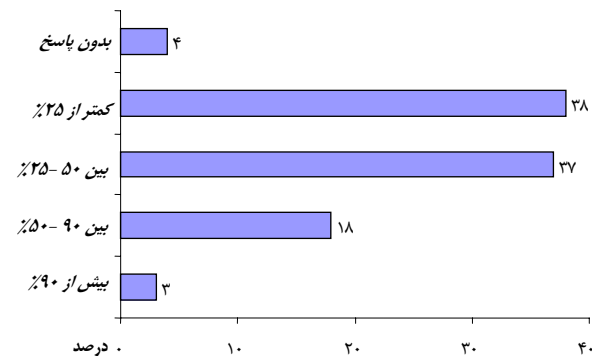
در این تحقیق ۱۱۲ نفر پاسخ کامل پرسشنامه را ارسال نمودند. در خصوص کاربرد تعریف نویسنده ارایه شده توسط انجمن سردبیران مجلات علوم پزشکی دنیا ۵۲٪ پاسخ‌دهندگان آن را برای کشور کاملاً مناسب و ۲۹٪ با کمی تغییرات مناسب دانستند و ۱۳٪ لزوم بازتعریف آن را با توجه به شرایط و استانداردهای پژوهشی کشور خواستار شدند (جدول ۱). همچنین ۷۵٪ پاسخ‌دهندگان معتقد بودند در کمتر از ۵۰٪ مقالات چاپ شده در ایران نویسندگان مقاله طبق تعریف انجمن سردبیران مشخص می‌شوند (نمودار ۱).

یا رئیس مراکز و گروه‌های آموزشی (۴۹٪) و همچنین ناآشنایی پژوهشگران با تعریف استاندارد نویسنده (۴۵٪) (جدول ۲). جرمه‌ها و تنبیهات بعضی از تخلفات مانند ارسال یک مقاله به بیش از یک مجله به طور نسبی سنگین‌تر از سایر تخلفات پیشنهاد شد. بیشتر پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که باید از روش‌های ملایم‌تر مانند تذکر دادن و عدم برخورداری از مزایای مادی و معنوی مقاله، برای افراد متخلف استفاده شود و تمایل به استفاده از روش‌های سخت‌گیرانه‌تر مانند قطع موقت و یا دایم از مزایای هیأت علمی و یا پژوهشگری کمتر بود (جدول ۳).

جدول ۱- میزان موافقت با تعریف ارایه شده برای "نویسنده" توسط کمیته سردبیران مجلات علوم پزشکی دنیا

تعداد (%)	
۵۹ (۵۲/۷)	a. بلی تعریف جامع و دقیقی است و باید کاملاً در کشور پیاده شود
۳۳ (۲۹/۵)	b. بلی تعریف جامعی و دقیقی است ولی برای اجرایی شدن در کشور باید تغییراتی در آن اعمال نمود
۱۴ (۱۲/۵)	c. تعریف دقیقی است ولی برای جامعه ایران قابل اجرا نیست و باید آن را بازنویسی نمود
۴ (۳/۶)	d. تعریف کاملی نیست و بایست مجدد در سطح کشور چنین تعریفی از ابتدا نوشته شود
۲ (۱/۸)	بدون پاسخ
۱۱۲ (۱۰۰)	جمع کل

مهم‌ترین دلایل ذکر شده برای عدم رعایت تعریف مذکور، عبارت بودند از: منفعت‌طلبی نویسندگان برای استفاده بیشتر از حقوق معنوی نویسنده (۷۱٪)، فشارهای محسوس و نامحسوس به دانشجویان و محققین برای نوشتن نام اساتید راهنما (۵۰٪) و

نمودار ۱- میزان رعایت شدن تعریف استاندارد نویسنده در سطح کشور

جدول ۲- مهم‌ترین دلایل عدم رعایت تعریف استاندارد نویسنده در سطح کشور

تعداد (درصد)	
۵۱ (۴۵/۵)	عدم آشنایی و آگاهی نویسندگان و پژوهشگران با اصول و قوانین مربوطه
۲۶ (۲۳/۲)	فرهنگ تعارف بیش از حد
۸۰ (۷۱/۴)	منفعت‌طلبی نویسندگان با نوشتن نام یکدیگر برای زیاد نمودن تعداد مقالات (نوعی بده‌بستان)
۸ (۷/۱)	منفعت‌طلبی نویسندگان با نوشتن نام یکدیگر برای دریافت حق‌التألیف بیشتر
۵۶ (۵۰)	فشارها و مذبذوبیت‌هایی که به دانشجویان برای نوشتن نام استادان راهنما و مشاور حتی قبل از نام خود وارد می‌شود.
۵۵ (۴۹/۱)	مذبذوبیت‌های محققین برای نوشتن نام رئیس‌ها و مسؤولین مستقیم و غیر مستقیم خود در مقاله
۲۶ (۲۳/۲)	فشارهای مراکز تحقیقاتی و معاونت‌های پژوهشی برای زیاد نمودن تعداد مقالات خود با استفاده هر ترفند ممکن
۱۷ (۱۵/۲)	بی‌اعتنایی مجلات و سردبیران به رعایت اصول مربوطه

جدول ۳- نظرات پژوهشگران در مورد انواع خطاها و میزان جرمه در نظر گرفته شده برای آن

خطا	تذکر کتبی	محروریت از مادی و معنوی مقاله	جریمه نقدی	برخورد شدید انضباطی در دانشگاه	محدودیت‌های موقت برای عدم بهره‌مندی از امکانات پژوهش در حد ۶ تا ۱۲ ماه	تذکر کتبی و اعمال محدودیت‌های موقت برای عدم بهره‌مندی از امکانات پژوهش در حد ۶ تا ۱۲ ماه	محروریت طولانی برای همکاری با مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی کشور	وارد نمودن نام فرد متخلف در لیست سیاه و اعلام عمومی	بدون پاسخ
	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)
افزایش شدن فردی که براساس تعاریف فوق شرایط نویسنده بودن را نداشته است	۴۳ (۳۸)	۶۰ (۵۳)	۳ (۲)	۹ (۸)	۱۹ (۱۷)	۶ (۴)	۱۲ (۱۰)	۱۱ (۱۰)	
فردی که نامش اضافه شده	۵۸ (۵۱)	۴۳ (۳۸)	۵ (۴)	۱۳ (۱۲)	۲۲ (۲۰)	۸ (۷)	۹ (۷)	۱۱ (۱۰)	
نویسنده مسؤول مقاله بده‌بستان (نوشتن متقابل)	۴۶ (۴۱)	۴۳ (۳۸)	۴ (۳)	۱۳ (۱۲)	۱۹ (۱۷)	۱۲ (۱۱)	۱۱ (۱۰)	۱۴ (۱۲)	
عدم رعایت ترتیب نام نویسندگان	۵۶ (۵۰)	۵۱ (۴۵)	۵ (۴)	۱۳ (۱۲)	۸ (۷)	۲ (۲)	۶ (۵)	۱۱ (۱۰)	
نویسنده‌ای که نامش جلوتر نوشته شده	۵۹ (۵۳)	۳۶ (۳۲)	۹ (۸)	۱۱ (۱۰)	۱۵ (۱۳)	۶ (۵)	۸ (۷)	۱۱ (۱۰)	
نویسنده مسؤول مقاله که مسؤول ایجاد خطا است									

با آزمودنی‌های انسانی و حیوانات آزمایشگاهی و غیره می‌باشد که اطلاع از مشکلات آنها نیازمند مطالعات و بررسی‌های جامع‌تر می‌باشد. مجریان این مطالعه با علم به اینکه مشکلات مربوط به نویسندگی شایع‌تر از سایر موارد می‌باشد، این مطالعه را محدود به مشکلات رایج در زمینه نویسندگی نمودند تا با بررسی ابعاد آن و ارائه راه‌حل‌های سریع‌تر و مؤثرتر به حل مشکلات این موضوع در کشور پرداخته شود.

مطالعات قبلی نشان می‌دهد بسیاری از نویسندگان کشورهای دیگر نیز از تعریف فوق آگاهی کاملی ندارند و این تعریف در بسیاری از نشریات خارجی نیز به طور کامل رعایت نشده است (۶ و ۸). طی تحقیقی در سال ۱۹۹۸ مجلات یک سال *Dutch Journal of Medicine* مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد ۳۶٪ از نویسندگان مقالات آن از معیارهای تعریف نویسنده آگاهی کاملی ندارند (۷). در تحقیق دیگری که از طریق مرور ۱۲ مقاله انجام شد گزارش گردید که یک سوم از ۸۴ نویسنده این مقالات از معیارهای تعریف نویسنده آگاهی کافی ندارند (۶). همچنین در یک مطالعه پیمایشی که بر روی ۱۸۴ مقاله تحقیقی دارای چند نویسنده از ۱۰ مجله پزشکی انجام شد گزارش گردید که ۲۶٪ نویسندگان این مقالات شرایط لازم برای سزاوار بودن عنوان نویسندگی را دارا نیستند (۸). در مطالعه دیگری عنوان شد که ۴۴٪ نویسندگان مجله *Lancet* از معیارهای تعریف نویسنده تعیین شده توسط کمیته سردبیران آگاهی کاملی ندارند (۹). در مجله *رادیولوژی* منتشر شده بین سالهای ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۵ کمی بیش از ۳۰٪ پژوهشگران شرایط مربوط به معیارهای تعریف نویسنده را که در راهنمای نویسندگی نشریه ارائه شده بود رعایت نکرده بودند (۱۰). بر اساس مطالعه حاضر، جامعه علمی ما جزو کشورهایی است که به طور نسبی از معیارهای نویسندگی اطلاع کمتری دارد. البته با توجه به جوان بودن پژوهش در کشور ما، عدم وجود راهنماها و دستورالعمل‌های مربوطه، و همچنین فقدان آموزش‌های لازم این میزان دور از انتظار نمی‌باشد و امید است با مداخله‌هایی که در آینده نزدیک صورت خواهد گرفت این خلاء تا حد زیادی مرتفع شود.

این تحقیق نشان داد که عدم رعایت حقوق نویسندگی در مقالات ایرانی یک مشکل بسیار جدی است که برای اصلاح آن باید قویاً اقداماتی صورت پذیرد. مهم‌ترین انگیزه چنین تخریفات از نظر پاسخ‌دهندگان توجه خاص به نویسنده بودن بدون ایجاد قوانین و مقررات مشخص و نظارت بر حسن اجرای آنها در زمینه صیانت از حق نویسندگی است. بر همین اساس تأکید

از نظر پاسخ‌دهندگان راه‌کار پیشگیرانه و اصلاحی تغییر آیین‌نامه‌ها و مقررات کشوری در اولویت اول بود (۵۲٪) و نظارت بیشتر دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و افزایش دانش محققین (هر یک ۳۹٪) در رتبه بعدی قرار داشتند (جدول ۴).

جدول ۴- نظرات پژوهشگران درباره راه‌کارهای کاهش تخلفات نویسندگی

راهکار	تعداد (درصد)
الف) ارائه مطالب آموزشی و بالا بردن دانش پژوهشگران کشور	۴۴ (۳۹)
ب) وضع و ابلاغ قوانین و آیین‌نامه‌های کشوری	۵۸ (۵۲)
ج) وضع تدابیر پیشگیرانه در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی	۴۴ (۳۹)
د) اعمال جریمه‌های دقیق‌تر در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی برای افراد متخلف	۲۸ (۲۵)
و) موظف نمودن سردبیران مجلات برای نظارت دقیق‌تر و بررسی شرایط نویسندگی	۳۰ (۲۷)
ه) نظارت دقیق‌تر دانشگاه‌ها بر چاپ مقالات حاصل از پایان‌نامه‌های دانشجویی	۲۱ (۱۹)
ی) بدون پاسخ	۳ (۳)

بحث

این تحقیق نشان داد که اکثر نویسندگان مقالات در ایران با تعریف استاندارد و بین‌المللی نویسنده موافق هستند و آن را برای کشور مناسب می‌دانند، اما اعتقاد دارند در حال حاضر این تعریف در بسیاری از مقالات کشور رعایت نمی‌شود. بیشتر این افراد علت عدم رعایت تعریف ذکر شده را منفعت‌طلبی نویسندگان مقالات و فشارهایی که از طرف مسؤولین مراکز و مدیریت پژوهش وارد می‌شود می‌دانند. البته در شرایط فعلی معتقد به جریمه‌ها و تنبیهات سنگین برای جلوگیری از آن نبوده و بیشتر تذکر کتبی و محرومیت از امتیازهای مربوطه را پیشنهاد کرده‌اند. به نظر می‌رسد این مطالعه اولین مطالعه‌ای است که در این زمینه در کشور صورت گرفته است. یکی از مزیت‌های مطالعه آن است که پرسشنامه به سرعت بین محققین و علاقمندان به این موضوع منتشر شد و پاسخ نیز به سرعت جمع‌آوری شد و محققین توانستند در مدت زمان قابل قبولی به طیف وسیعی از نظرات در خصوص مشکلات مربوط به رعایت اصول اخلاقی در خصوص نویسندگی و شرایط آن دست یابند.

از محدودیت‌های مطالعه می‌توان به این نکته اشاره کرد که بر اساس طراحی مطالعه و روش ارسال پرسشنامه دقیقاً مشخص نیست که چه کسانی پرسشنامه را پاسخ داده‌اند. این درحالی است که ترکیب پاسخ‌دهندگان می‌تواند در نتایج مطالعه تأثیر داشته باشد. در صورتی که مسؤولین و سردبیران مجلات علوم پزشکی کشور پرسشنامه‌های بیشتری را عودت داده باشند، نتایج مطالعه ممکن است بیشتر ناظر بر ایده‌ها و تجارب این گروه باشد. اصول اخلاقی در انتشارات علمی منحصر به رعایت اصول نویسندگی نمی‌باشد و دارای جنبه‌های مختلف شامل جعل، تحریف، سرقت ادبی، عدم رعایت اصول اخلاق پزشکی در کار

طرفی باید تصریح کرد که صرف دانشجو بودن نیز نمی‌تواند دلیلی بر اولویت جایگاه در لیست نویسندگان باشد و ملاک اصلی همواره میزان نقش نویسندگان در انجام تحقیق است. همچنین بر اساس نظرات کسب شده این چنین عنوان شده است که ۴۹٪ از محققین به نحوی دچار معذوریت‌هایی برای نوشتن نام رؤسا و مسؤولین مستقیم و غیر مستقیم خود می‌باشند که با اصلاح ساختارهای موجود می‌توان به رفع این مشکل نیز کمک نمود.

میزان جریمه‌های پیشنهادی از سوی محققین و سردبیران نیز ممکن است به نوعی تأییدکننده شیوع بالای عدم رعایت این مسأله در کشور باشد چرا که بسیاری از نظرات، نشان‌دهنده عدم اعمال جریمه‌های سنگین در این زمینه بوده است و بیشتر نظرات به اعمال جریمه به وسیله تذکر کتبی توسط مدیریت پژوهش دانشگاه اختصاص داده شده است و پس از آن بیشترین درصد مربوط به محرومیت از مزایای مادی و معنوی مقاله مورد ارزیابی ذکر شده است. به نظر می‌رسد این نگرانی در پژوهشگران وجود دارد که اعمال جریمه‌های سنگین ممکن است باعث ایجاد مشکلات جدی برای محققین شده و مانع رشد پژوهش در کشور شود. از طرفی جریمه‌های ملایم نیز ممکن است اثر بازدارنده لازم را نداشته باشد. بنابراین تصمیم در این زمینه نیاز به بررسی و دقت بیشتری دارد. به علاوه اعمال جریمه زمانی معنا می‌یابد که قبل از آن قوانین مربوطه به طور دقیق تدوین و اعلام شده باشد و تمامی افرادی که به نوعی در این امر درگیر هستند اطلاعات کامل و جامعی از مسأله داشته باشند. در غیر این صورت اعمال جریمه‌های سنگین ممکن است دور از عدالت باشد. همین مسأله توسط پژوهشگران در پاسخ به آخرین سؤال که مربوط به ارائه راه‌کارهایی برای کمک نمودن به کاهش خطا در این زمینه می‌باشد نیز به چشم می‌خورد چرا که ۵۲٪ افراد شرکت‌کننده وضع و ابلاغ قوانین و آیین‌نامه‌های کشوری را برای کمک به کاهش خطاها پیشنهاد نموده‌اند (بالاترین درصد در بین راه‌کارهای پیشنهاد شده).

آموزش ناکافی در زمینه پژوهش در کشور مسأله دیگری است که با آن مواجه هستیم و آرایه مطالب آموزشی و بالا بردن دانش پژوهشگران کشور (همان طور که در نظرات افراد شرکت‌کننده در پژوهش نیز مشهود است) به رفع این مسأله کمک می‌نماید و بنا بر تجربه‌ها و مطالعات متعدد باید آموزش‌های لازم در سطوح مختلف شامل دانشجویان، اساتید و مسؤولین داده شود. همچنین وضع تدابیر پیشگیرانه در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی که تولیدکننده بیشترین تعداد مقالات تحقیقاتی می‌باشند نیز به عنوان راه‌کار دیگری برای پیشگیری از این خطا پیشنهاد شده

بسیار زیادی برای تدوین قوانین و مقررات شده است تا زیرساخت‌ها و شرایط دقیق‌تر نظارتی همزمان با افزایش میزان آگاهی محققین از تعاریف نویسندگی موجب اصلاح مشکلات گردد. در مطالعات گذشته نیز علت چنین تخلفاتی را عدم آگاهی دقیق و کافی نویسندگان از تعریف استاندارد نویسنده دانسته‌اند. همچنین عدم کاربردی بودن این تعریف برای مقالاتی که مبتنی بر وجود اطلاعات^۶ نیستند مانند مقالات مروری، سخن‌سردبیر^۷ و مقالات نظری- ویرایشی^۸ از دیگر علل عدم رعایت تعریف فوق شمرده شده است (۷ و ۱۲).

نویسنده بودن به همان میزان که منفعت می‌آورد مسؤولیت نیز می‌آورد (۱۳). بنابراین نویسنده بودن در نشریات علوم پزشکی بر مبنای جوابگویی، مسؤولیت‌پذیری و اعتبار قرار داده شده است (۱۲). لذا تمام کسانی که به عنوان نویسنده از امتیازات آن بهره می‌برند باید آگاه باشند که مسؤولیت محتویات مقاله را نیز بر عهده دارند. امروزه مسایلی از قبیل افزایش مطالعات چند مرکزی و تحقیقات پیچیده پزشکی که مستلزم وجود چندین پژوهشگر در مطالعه می‌باشد زمینه بروز تخلف‌ها را نیز افزایش داده است و لازم است برای پیشگیری از آن بیش از پیش اقدامات لازم صورت گیرد (۱۴ و ۱۵).

دلایل مختلفی برای عدم رعایت تعریف نویسنده از سوی شرکت‌کنندگان اعلام گردید که بیشتر مربوط به منفعت‌طلبی نویسندگان با نوشتن نام یکدیگر برای زیاد نمودن تعداد مقالات خود (۷۱٪) می‌باشد. این مسأله احتمالاً بیشتر مربوط به سیاست‌های موجود در کشور خصوصاً آیین‌نامه‌های کشوری برای ارتقاء و الزام اساتید به داشتن مقاله در طول سال بدون بررسی دقیق نقش هر یک از نویسندگان در مقاله می‌باشد. در حال حاضر در بسیاری از مجلات معتبر دنیا در بخش راهنمای نویسندگان چک‌لیستی قرار دارد که به بررسی نقش هر یک از نویسندگان در مقاله و تطبیق آن با تعریف آرایه شده توسط کمیته سردبیران می‌پردازد (۱۶ و ۱۷). شاید نهادینه کردن این موضوع در نشریات علوم پزشکی کشور بخشی از مشکلات موجود را رفع نماید. این موضوع توسط مقالات مختلف به عنوان راه حل مورد تأکید قرار گرفته است (۸، ۱۸ و ۱۹). این اعتقاد در ۵۰٪ پاسخ‌دهندگان وجود دارد که برخی از استادان راهنما و مشاور، دانشجویان را ملزم می‌نمایند که نام آنها را قبل از نام خود قید نمایند. این نوع عملکرد می‌تواند با اصلاح ساختارهای موجود مربوط به ارتقاء و امتیازات پژوهشی اصلاح گردد. از

⁶ Data

⁷ Editorial

⁸ Commentaries and Opinion Articles

مربوطه شتاب بیشتری بخشد. به نظر می‌رسد اهمیت این موضوع کمتر از سایر تصمیماتی که جهت توسعه پژوهش در کشور گرفته می‌شود نیست. پیشنهاد می‌شود هر چه سریع‌تر با مطالعه دقیق قوانین نویسندگی و آیین‌نامه‌های مربوط به آن توسط مسؤولین ذیربط، نسبت به تدوین قوانین مناسب در این زمینه اقدام شود.

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر نشان می‌دهد که بیشترین مشکلی که در رابطه با موضوع نویسندگی در کشور وجود دارد مربوط به عدم وجود آموزش و آرایه‌های منشور و همچنین عدم وضع قوانین کشوری در این رابطه می‌باشد و بسیاری از پژوهشگران به طور کامل با حقوق نویسندگی آشنا نیستند. بنابراین با وضع قوانین مناسب و اعمال جدی و دقیق آنها و همکاری پژوهشگران و دانشگاهیان و همچنین برگزاری دوره‌های آموزشی و تداوم آنها می‌توان تا حد بالایی به کاهش این مشکلات کمک نمود.

References

- 1- Flanagan A, Fontanarosa PB, DeAngelis CD. Authorship for research groups. *JAMA* 2002; 288(24): 3166-8.
- 2- Butler D. Islam and Science: the data gap. *Nature* 2006; 444(7115): 26-7.
- 3- The Commission for Accreditation & Improvement of Iranian Medical Journals. [cited 2010 June 26]; Available from: URL: <http://commission.hbi.ir/I.R.Iran>.
- 4- International Committee of Medical Journal Editors. Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication. [cited 2010 April 20]; Available from: URL: <http://www.icmje.org/>.
- 5- Guidelines on authorship. International Committee of Medical Journal Editors. *Br Med J (Clin Res Ed)* 1985; 291(6497): 722.
- 6- Goodman NW. Survey of fulfillment of criteria for authorship in published medical research. *BMJ* 1994; 309(6967): 1482.
- 7- Hoen WP, Walvoort HC, Overbeke AJ. What are the factors determining authorship and the order of the authors' names? A study among authors of the *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* (Dutch Journal of Medicine). *JAMA* 1998; 280(3): 217-8.
- 8- Shapiro DW, Wenger NS, Shapiro MF. The contributions of authors to multiauthored biomedical research papers. *JAMA* 1994; 271(6): 438-42.
- 9- Yank V, Rennie D. Disclosure of researcher contributions: a study of original research articles in *The Lancet*. *Ann Intern Med* 1999; 130(8): 661-70.
- 10- Publication information for authors. *Radiology* 2000; 217: 41A-50A.
- 11- Slone RM. Coauthors' contributions to major papers published in the *AJR*: frequency of undeserved coauthorship. *AJR Am J Roentgenol* 1996; 167(3): 571-9.
- 12- Flanagan A, Carey AL, Fontanarosa PB, et al. Prevalence of articles with honorary authors and ghost authors in peer-reviewed medical journals. *JAMA* 1998; 280(3): 222-4.
- 13- Sheikh A. Publication ethics and the research assessment exercise: reflections on the troubled question of authorship. *J Med Ethics* 2000; 26(6): 422-6.
- 14- Hwang SS, Song HH, Baik JH, et al. Researcher contributions and fulfillment of ICMJE authorship criteria: analysis of author contribution lists in research articles with multiple authors published in radiology. International Committee of Medical Journal Editors. *Radiology* 2003; 226(1): 16-23.
- 15- Rennie D, Flanagan A, Yank V. The contributions of authors. *JAMA* 2000; 284(1): 89-91.
- 16- Authorship Responsibility, Financial Disclosure, Acknowledgment and Copyright Transfer. Publishing Agreement of *JAMA* in 2004. [cited 2010 June 2]; Available from: URL: <http://jama.ama-assn.org/cgi/data/292/1/112/DC1/1>.
- 17- Information for Authors. March, 2009. [cited 2010 April 20]; Available from: URL: www.thelancet.com.
- 18- Engler RL, Covell JW, Friedman PJ, et al., Misrepresentation and responsibility in medical research. *N Eng J Med* 1987; 317(22): 1383.
- 19- Mouloupoulos SD, Sideris DA, Georgilis KA. For debate... Individual contributions to multiauthor papers. *Br Med J (Clin Res Ed)* 1983; 287(6405): 1608.

Perception of Iranian Researchers and Medical Journal Editors about Authorship and Related Ethical Issues in Medical Publications

Fattah T¹ (DDS), Akbari Sari A^{*2} (MD, PhD), Haghdoost AA³ (MD, PhD), Zendehtal K^{4,5} (MD, PhD), Vasei M⁶ (MD, , PhD)

¹*Commission for Accreditation & Improvement of Iranian Medical Journals, Ministry of Health and Medical Sciences, Tehran, Iran*

²*Department of Health Management and Economics, and Center for Knowledge Translation, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran*

³*Physiology Research Center, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran*

⁴*Cancer Research Center, Cancer Institute of Iran, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran*

⁵*Department of Epidemiology and Biostatistics, Karolinska Institution, Stockholm, Sweden*

⁶*Department of Pathology, Shariati Hospital, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran*

Received: 28 Oct 2009, Accepted: 4 May 2010

Abstract

Introduction: Iran has recently experienced a significant increase in the number of publications in the field of medical sciences. This has made authorship and other related ethical issues very important. Our aim was to explore the perception of Iranian researchers and medical journal editors about authorship and related ethical issues in medical publications.

Methods: A questionnaire was sent to editors of Iranian medical journals through e-mail, which included questions about definition of authorship, compliance of Iranian researches with this definition, possible reasons for the incompliance and their suggestions for improving the compliance.

Results: Out of the 112 responses received, 52% agreed with the authorship definition suggested by the International Committee of Medical Journal Editors and they considered it applicable in Iran as well. They believed that this definition is applied in less than 50% of Iranian publications; the most important reasons are: authors' egocentricity (71%), pressures and limitations imposed by supervisors and line managers (50%), and unfamiliarity with the related principles and regulations. The most frequent suggested punishments were a formal warning and preventing the author from the benefits of the paper. Designation and implementation of appropriate regulations (52%), educational programs (39%), and other preventive actions (39%) were considered as the most important strategies for reducing this problem.

Conclusion: Most of the respondents agreed with the international standard definition of "author" and found it appropriate for Iran. They believed that implementation of relevant regulations, in addition to educational programs and appropriate rewards and punishments can improve compliance with these standards.

Key words: Authorship, Ethics, Publications, Research, Peer Review

Hakim Research Journal 2010; 13(1): 26- 32.

*Corresponding Author: Department of Health Management and Economics, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Poursina Ave, Keshavarz Blvd, Tehran, Iran. Tel: +98- 21- 88989129 Fax: +98- 21- 88989129, Email: akbarisari@tums.ac.ir